

Forskningsplan

Norsk Folkemuseum

2006 - 2014

Desember 2006
Revidert 2011/2012

Innhold

Sammendrag	3
Bakgrunn	4
Forskning ved museene	4
Hvorfor skal museer forske?	4
Hva er forskning?	5
Forholdet forskning – kunnskapsutvikling	6
Mål for forskningen	7
Organisering av forskningen	8
Type prosjekter	9
Forsknings- og doktorgradsprogrammer	9
Eksterne forskere	9
Godkjenning av prosjekter	10
Seminarer	10
Forskningstid	10
Oppfølging og kvalitetssikring av forskning	11
Nettverk	11
Ressurser og kunnskaps- og kompetanseområder	12
Forskerstillinger	12
Kunnskaps- og kompetanseområder	13
Rekrutteringsbehov	14
Formidling	14
Publisering og annen vitenskapelig formidling	14
Populærvitenskapelig formidling	15
Utstillinger og annen formidling	15
Registrering av formidlingsaktiviteter	15
Forskningsområder	16
Norge i verden og verden i Norge	16
Dagliglivets omforming	16
Norsk i går, i dag, i morgen?- Problematisering av det norske	17
Framveksten av det moderne Norge	18
Målsettinger og tiltak	20

Sammendrag

Norsk Folkemuseum skal ifølge Strategisk plan 2005-2010 videreutvikles til en ledende forskningsinstitusjon på museumsfeltet, både nasjonalt og internasjonalt. Det skal være et senter for kunnskapsutvikling og faglig formidling av kulturarven. For å oppnå dette må forskningen ved museet prioriteres. Forskningsplanen har derfor definert overordnede målsettinger som museet skal arbeide mot i årene fram mot 2014. Disse målsettingene går ut på at Norsk Folkemuseum skal:

- drive forskning av høy kvalitet
- utvikle seg til et utfordrende og interessant tverrfaglig forskningsmiljø for å tiltrekke seg kvalifiserte forskere
- være en attraktiv samarbeidspartner for andre museer og forskningsinstitusjoner
- drive kulturhistorisk og forskningsbasert formidling av høy kvalitet
- videreutvikle og revitalisere sine samlinger med grunnlag i forskning
- drive forskningsbasert praktisk bevaring av samlingene og Friluftsmuseet

For å nå målene foreslår planen en rekke tiltak for bedre organisering, koordinering, planlegging, oppfølging og kvalitetssikring av forskning. Dette skal oppnås gjennom:

- konkretisering av forskningen i årlige handlingsplaner
- rutiner for vurdering og godkjenning av forskningsprosjekter
- rutiner for rapportering av forskningsresultater og vitenskapelig publisering
- kompetanseheving av vitenskapelige og andre faglig ansatte
- strategier for rekruttering av forskere både faste og midlertidig ansatte
- videreutvikling av faglige kontakter og nettverk

Ambisjonen i planen er at forskningen skal bidra til fornyelse og til å gjøre Norsk Folkemuseum til en synlig forskningsinstitusjon. Dette krever at forskningen må være nytenkende og nyskapende. Den skal sette det norske inn i nye historiske og globale sammenhenger, utvikle nye kulturhistoriske problemstillinger og tilnærminger til eksisterende samlinger og samtidige kulturuttrykk, og bidra til kompetanseheving gjennom teori- og metodeutvikling. Forskningen skal bidra til å utnytte samlingenes forskningspotensial, heve de ansattes kunnskaper og kompetanse, og synliggjøre Norsk Folkemuseum som forskningsinstitusjon og samarbeidspartner.

Bakgrunn

Forskningen ved Norsk Folkemuseum er hovedsakelig organisert i Kulturhistorisk avdeling som består av Forsknings- og utstillingsseksjonen, Norsk etnologisk gransking (Neg), Konserveringsseksjonen og Ibsenmuseet.

Strategisk plan for perioden 2005-2010 fastsetter at forskningskoordinator i samarbeid med sjefskonservator skal utvikle en forskningsplan. Under det løpende arbeidet har utkast til plan vært behandlet i Forskningsutvalget som består av sjefskonservator Inger Jensen, leder for forsknings- og utstillingsseksjonen Morten Bing, leder av Norsk etnologisk gransking Ann Helene Bolstad Skjelbred, leder for dokumentasjonsavdelingen Lene Walle, senere Tove Wefald Pedersen og forskningskoordinator Kari Telste. Tidlige utkast til planen har også vært drøftet på interne forskerseminarer.

Forskningsplanen skal gjelde fram til 2014, men skal rulleres i takt med strategisk plan. For at forskningsplanen skal utgjøre et godt redskap for forskningen, må den være fleksibel. Mål for og organisering av forskning, forskningsområder og foreslåtte tiltak må vurderes fortløpende, og forskningsprosjekter skal konkretiseres og vurderes i årlige handlingsplaner og rapporter.

Forskning ved museer

Museer har en lang historie som forskningsinstitusjoner. De har som sentral oppgave å samle inn, bevare og konservere, forske i, formidle og stille ut materielle vitnesbyrd om mennesker og deres omgivelser.¹ I Norge er ikke forskning ved museer nedfelt i lov, slik den er f eks i Danmark.² Isteden er rammevilkårene for forskning gitt i ulike kultur- og museumsmeldinger.

Hvorfor skal museer forske?

St. meld. nr. 22 (1999-2000), ABM-meldingen, går inn for å styrke museumsforskningen: ”kunnskapsoppbygging og forskning er grunnleggjande vilkår for at musea skal kunna driva meiningsfull innsamlings-, dokumentasjons- og formidlingsverksemd”.³ Forskning er videre framhevet i St. meld. nr. 48 (2002-2003) som understreker at museenes formidling skal være tuftet på et faglig grunnlag som er etablert gjennom egen forskning, og at samlingene skal danne grunnlag for kunnskapsproduksjon.⁴ Det blir lagt vekt på at museer i egenskap av kultur- og samfunnsinstitusjoner kontinuerlig skal stå i dialog med omverdenen og egen samtid. Forskning utgjør selve grunnlaget for at de skal oppfylle sin funksjon som samfunnsrelevante og samfunnskritiske institusjoner. Kunnskapsoppbygging og forskning ses som forutsetninger for museenes øvrige virksomhet.

Forskning, dokumentasjon og formidling må ses i sammenheng. Forskning vil være avgjørende for målrettet innsamling og dokumentasjon, for å synliggjøre samlingene som kilde til ny kunnskap og for kunnskapsbaserte utstillinger og annen formidling. Uten forskning kan ikke museene spille en rolle som samfunnsinstitusjoner. Formidlingen risikerer i så fall å stivne og vise bilder av fortid og samtid som snarere er basert på stereotype forestillinger og fordommer enn på vitenskapelig kunnskap. Det er gjennom forskning det blir

---

¹ Jf ICOMs statutter, artikkel 2, paragraf 1: <http://www.icom-norway.org/definisjon.html> [2.5.2006].

² Jf Nationalmuseet som forskningsinstitusjon: <http://www.natmus.dk/sw5764.asp> [20.4.2006].

³ St. meld. nr. 22 (1999-2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving. Om arkiv, bibliotek og museum i ei IKT-tid og om bygningsmessige rammevilkår på kulturområdet*, side 86-87.

⁴ St. meld. nr. 48 (2002-2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014*, side 183.

mulig å stille nye og samfunnsrelevante spørsmål og skape grunnlag for opplevelse og kritisk refleksjon.

Kulturhistoriske museer er arkiv over kulturarven. Museumsansatte har opparbeidet en inngående kjennskap og nærhet til materialet, og forvalter særegne kvalifikasjoner og kunnskaper knyttet til samlingene. Denne spesialkompetansen kan gå tapt dersom museene ikke ivaretar sine forskningsforpliktelser. Det er ikke gitt at andre forskningsinstitusjoner som universiteter og høyskoler har kapasitet til eller til enhver tid er interessert i å forske på museenes samlinger. Museer har et særskilt ansvar for å drive målrettet forskning for å videreutvikle kunnskapen om kulturarven på en vedvarende og systematisk måte.

Hva er forskning?

Politiske styringsdokumenter definerer sjelden hva som skal legges i begrepet forskning eller hvilke krav som skal stilles til vitenskapelighet. I utgangspunktet kan det være fruktbart å skille mellom museumsforskning og museologi.⁵ *Museumsforskning* er den forskningen som drives på museer med utgangspunkt i samlingene og for å videreutvikle samlingene.

Museologi betegner forskning om museer; deres historie, institusjonelle vilkår og verdigrunnlag, deres ideologiske betydning og rolle i samfunnet, og er et fag det undervises i ved universiteter og høyskoler.

Museenes bevarings-, dokumentasjons-, forsknings- og formidlingsvirksomhet er aktiviteter som griper inn i hverandre. Det blir ofte pekt på at dette gjør museumsforskningen spesiell, og at alle sider ved virksomheten inngår i en allmenn kunnskapsoppbygging. I vid forstand kan både dokumentasjon og formidling i seg selv defineres som forskning eller ledd i en forskningsprosess. Faren med denne vide definisjonen er at "alt" blir forskning, og at det blir vanskelig å trekke grenser mellom kunnskapsoppbygging og forskning.

Vitenskapelig sett kan det ikke utformes spesielle kriterier for forskning ved museer. Den må følge retningslinjer og faglige krav som gjelder for forskning generelt slik den drives ved universiteter og andre forskningsinstitusjoner. For å nærme seg en operativ definisjon av forskning kan OECDs *Frascati Manual* være et godt utgangspunkt:

"Forskning og utviklingsarbeid er kreativ virksomhet som utføres systematisk for å oppnå økt kunnskap – herunder kunnskap om mennesket, kultur og samfunn – og omfatter også bruken av denne kunnskapen til å finne nye anvendelser".

Denne vide definisjonen av forskning og utviklingsarbeid (FoU) splittes opp i grunnforskning, anvendt forskning og utviklingsarbeid. Det siste er systematisk virksomhet som anvender kunnskap fra forskning og praktisk erfaring og er rettet mot å framstille nye eller vesentlige forbedringer på ulike områder.⁶

I en tid da det stilles stadig større krav til forskningens kvalitet og samfunnsnytte, vil det være av avgjørende betydning å komme fram til en definisjon av forskning som bidrar til å opprettholde og utvikle museenes legitimitet som forskningsinstitusjoner. For å framheve forskning som en særskilt virksomhet vil det ved Norsk Folkemuseum være hensiktsmessig å skille forskning fra kunnskapsoppbygging og andre utviklingsaktiviteter som inngår i museets løpende og praktiske virksomhet. Det er derfor nødvendig å snevre inn definisjonen:

---

⁵ Jf Rentzhog, Sten 2006. *Forskning & museer. En debattskrift om museernas behov av kunskap och forskningens behov av museet*. Nordiska museets förlag. Stockholm.

⁶ Jf utdrag fra OECDs "Frascati Manual" i norsk oversettelse v/NIFU.

Forskning er kreativ virksomhet som utføres systematisk for å oppnå økt kunnskap. Forskning skal være basert på problemformulering, anerkjente vitenskapelige metoder og teoretisk forankring, og skal formidles i vitenskapelig form.⁷

Etter denne definisjonen vil ikke dokumentasjon, innsamling og kunnskapsoppbygging om samlingene kunne likestilles med forskning, selv om dette er utviklingsaktiviteter som kan være ledd i en forskningsprosess eller som kan legge grunnlag for forskning. Formidling kan være resultat av kunnskapsoppbygging, men en vitenskapelig forskningsprosess ligger ikke alltid i bunnen. Arbeidsoppgaver som teknisk konservering, vedlikehold av bygninger i Frilufsmuseet, utstillinger og annen formidling krever kunnskaper og faglig kompetanse, men kan bare – dersom de tar sikte på å utvikle ny kunnskap – regnes som forskning.

Museenes tredelte virksomhet – bevaring, forskning, formidling – innebærer samtidig at de møter krav fra samfunnet som ikke blir stilt til andre forskningsinstitusjoner. Museer har plikt til å bevare og sikre sine samlinger på en forsvarlig måte, og til å formidle kunnskap og opplevelser til publikum. Slike forpliktelser innebærer at forskningen vil ha noen kjennetegn som er spesifikke for museer. Ett er at forskningen tematisk vil være knyttet til det aktuelle museets temaområder. Det andre er at forskningen må ses i sammenheng med museenes øvrige sentrale oppgaver: innsamling, bevaring og formidling. Et tredje er at forskningen vil være mer sammensatt og ressurskrevende enn ved universiteter og andre forskningsinstitusjoner. Dette har sammenheng med at museene møter krav om at alt innsamlet materiale skal bevares og gjøres allment tilgjengelig, og følgelig må systemiseres, katalogiseres, registreres, arkiveres og magasineres. Et fjerde kjennetegn er at museene er viktige samfunnsinstitusjoner som må stå i kontinuerlig dialog med publikum.⁸

Forholdet forskning – kunnskapsutvikling

Norsk Folkemuseums særpreg og styrke er at museet har kunnskap og kompetanse på en lang rekke områder som utgjør viktige fundamentet i en forskningsprosess. Kunnskap som er bygd opp og utviklet av tekniske konservatorer, bygningsantikvarer, arkivarer, arkitekter og museumspedagoger kan trekkes inn i utviklingen av forskningsprosjekter og integreres i forskningsprosessen. Målet er å drive kunnskapsutvikling av høy kvalitet og videreutvikle museets metoder for kildeinnsamling, bevaringsteknikker/-praksis og kunnskapsformidling til et høyt faglig nivå.

Praktisk detaljkunnskap på ulike felter kan gi viktig teoretisk innsikt og forståelse i forskningsprosjekter. Bedre koordinering av den samlede kunnskapen og kompetansen ved Folkemuseet vil gi fordeler både innad og utad. Innad må det ses helhetlig på forskning og kunnskapsutvikling, og legges bedre til rette for samarbeid, både på tvers av avdelinger og kunnskapsområder, og mellom forskning og annen kunnskapsutvikling. Utad vil museet være i en unik posisjon sammenlignet med andre forskningsinstitusjoner fordi det har teoretisk og praktisk kompetanse som utfyller og bygger opp om hverandre. Det er imidlertid nødvendig å synliggjøre at museet besitter en sammensatt kunnskap og kompetanse, og vise hvordan den kan komme til nytte i forskningssamarbeid med andre institusjoner.

---

⁷ Denne definisjonen tar utgangspunktet i OECDs "Frascati Manual", men er snevret inn i samsvar med den definisjonen Nordiska museet har lagt seg på i sin forskningspolicy. Forskning står der for "sökandet av ny kunnskap baserad på problemformulering, teoretisk förankring och vedertagna vetenskapliga metoder".

⁸ Disse fire kjennetegnene er hentet fra Eva Fägerborgs artikkel "Kulturhistoriska museer och forskning – en het potatis" i Arne Bugge Amundsen, Bjarne Rogan og Margrethe C. Stang (red.) 2003. *Museer i fortid og nåtid. Essays i museumskunnskap*. Oslo.

Mål for forskningen

Norsk Folkemuseum er landets største kulturhistoriske museum for tida etter reformasjonen. Et overordnet mål i Strategisk plan 2005-2010 er at museet skal videreutvikles som en ledende forskningsinstitusjon innenfor museumsfeltet, både nasjonalt og internasjonalt. Det skal være et senter for kunnskapsutvikling og faglig formidling av kulturarven. Forskningen skal være nytenkende og nyskapende, og danne grunnlag for kulturhistorisk formidling av høy kvalitet. Den skal ta sikte på å utvikle nye kulturhistoriske problemstillinger og tilnærminger til eksisterende samlinger og samtidige kulturuttrykk, og bidra til teori- og metodeutvikling. Forskningen ved Folkemuseet må følgelig være samfunnsrelevant og produsere ny kunnskap som kan belyse norsk kultur og samfunn i fortid og nåtid fra stadig nye perspektiver.

Norsk Folkemuseum ble stiftet i 1894 for å vise det norske folks liv og historie og gi økt forståelse for nasjonens liv og kulturutvikling.⁹ Formålsparagrafen slår fortsatt fast at det er menneskers liv og livsvilkår – både materielle og immaterielle – fra reformasjonen til i dag som er museets sentrale forskningsemne. Formålet er altså bredt definert, og dreier seg om mennesker i fortid og nåtid i samspill med natur, kultur og samfunn. Dette formålet har gjennom tida vært styrende for innsamling, forskning og formidling, og har skapt både begrensninger og muligheter for hva Folkemuseet er og kan være. Norge har imidlertid utviklet seg til et helt annet samfunn enn det var da museet ble stiftet. I tråd med museets overordnede formål vil en utfordring for forskningen i årene framover være å se menneskers liv og livsvilkår i lys av større historiske prosesser. Norsk kultur og samfunn må settes inn i større sammenhenger, og det norske må problematiseres på nye måter for å vise det kulturelle mangfoldet og kompleksiteten i dagens Norge.

Forskningen ved Norsk Folkemuseum må ivareta museets egenart og særpreg, men må samtidig ta utgangspunkt i samfunnsaktuelle spørsmål. Dette forutsetter at forskningen må knyttes til hovedtemaer i museets samlinger og at samlingene revitaliseres. Revitalisering vil si å forske på det store, mangfoldige og ofte ubenyttede kildematerialet i samlingene og videreutvikle det gjennom samtidsdokumentasjon. Nye problemstillinger og metodiske tilnærminger vil gi bedre grunnlag for å videreutvikle samlingene til å speile samtida og for å utvikle nye tema som kan belyse sentrale sider ved dagens samfunn.

Problemstillingene i prosjekter som utvikles ved Norsk Folkemuseum må springe ut av forventninger som stilles til museet fra samfunnet om bevaring og utvikling av samlingene og om forskningsbasert formidling. Forskningen skal utvikle ny kunnskap og innsikt som igjen må gjøres relevant både for videre innsamling og for formidling. Dette vil være i tråd med St. meld. nr. 48 (2002-2003) som understreker at museene i sin formidling av kunnskap og opplevelser skal være kilde til kritisk refleksjon og skapende innsikt for dagens mennesker. Historien og kulturarven må gjøres relevant her og nå; forskningen skal utvikle og opprettholde en kollektiv bevissthet om tidssammenhenger i samfunns- og kulturutvikling.¹⁰

For å innfri slike forventninger må forskningen ved Norsk Folkemuseum reflektere rundt det historiske perspektivet og forbindelser mellom fortid og samtid, hvordan fortidas kulturelle uttrykk kan sette vår egen tid i perspektiv og hvordan vår egen samtid er formet av historiske prosesser. Forskningen kan vise kontinuitet og endring, så vel som brudd, og må få fram at kulturelle uttrykk er del av politiske, økonomiske, teknologiske, sosiale og kulturelle prosesser.

---

⁹ Norsk Folkemuseums årsberetning for 1895.

¹⁰ St. meld. nr. 48 (2002-2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014*, side 183.

På dette området vil perspektiver hentet fra nyere internasjonal kulturhistorisk forskning kunne være fruktbare. I senere år har denne forskningen vist fornyet interesse for tema som materiell kultur, visuell kultur, politisk kultur, sansenes kulturhistorie m.v. Den er tverrfaglig inspirert, er preget av kildemangfold og har søkt å utvikle nye metoder og perspektiver for å kaste liv over menneskers liv og livsvilkår, deres fysiske omgivelser, deres handlinger og forestillingsverdener i fortid og nåtid. Følgelig kan den også gi interessante og inspirerende innfallsvinkler til kildematerialet i samlingene.

Norsk Folkemuseum har store gjenstandssamlinger, billedsamlinger og andre arkiver. Friluftsmuseet har bygninger fra forskjellige deler av landet og fra ulike sosiale sjikt i byen, og er nå utvidet med Bygdø kongsgård. Ibsenmuseet kom til i 1993. Norsk etnologisk gransking har siden 1946 drevet pågående dokumentasjon av en lang rekke kulturhistoriske emner i form av spørrelistesvar. Det er nettopp med utgangspunkt i dette mangfoldige kildematerialet vitenskapelige ansatte ved museet vil ha et fortrinn framfor andre forskningsmiljøer. Forskningen må bedre få fram hvilke nye og mulige forskningsspørsmål som kan stilles til materialet i samlingene.

I historie- og samfunnsforskning har det vært en tendens til å verdsette skriftlige kilder høyere enn materielle levninger etter menneskelig virksomhet. Det er imidlertid viktig å få øynene opp for at gjenstander – bilder – initierte kilder – skriftlige data er ulike veier til kunnskap, enten hver for seg eller i kombinasjon med hverandre. En type kilde gir kunnskap som de andre ikke kan gi, og gjenstander og billedmateriale kan i kombinasjon med intervjuer, spørrelistesvar eller annet skriftlig materiale si noe annet og mer.¹¹ Forskning på museets kulturhistoriske samlinger vil ut fra dette ikke bare gi ny kunnskap om vår kulturarv, men den vil også synliggjøre utad forskningspotensialet i samlingene.

Forskning skal stimulere til teori- og metodeutvikling og bidra til å utvikle et aktivt og nyskapende forskningsmiljø. Den skal synliggjøre kunnskap og kompetanse, og bidra til å gjøre Folkemuseet til en attraktiv samarbeidspartner for andre forskningsmiljøer. For å skape et aktivt forskningsmiljø kreves prioritering av forskningen. Dette igjen krever aktiv koordinering og klare ledelsesstrukturer, bedre organisering og planlegging.

Organisering av forskningen

For å videreutvikle og synliggjøre Norsk Folkemuseum som forskningsinstitusjon bør forskningen organiseres som prosjekter og integreres i de totale driftsplanene slik St. meld. nr. 22 (1999-2000), ABM-meldingen, anbefaler. Følgelig må Folkemuseet i årene framover satse på å utvikle forskningsprosjekter. Dette kan dreie seg om større og eksternt finansierte prosjekter i samarbeid med andre institusjoner (museer, forskningsinstitusjoner, universiteter og høyskoler), eller mindre prosjekter drevet fram av enkeltansatte, eventuelt i samarbeid med andre. Fordelen med større prosjekter vil være at konservatorene samler seg om felles tema, problemstillinger og perspektiver, mens mindre prosjekter kan bidra til å synliggjøre mangfoldet ved museet, revitalisere temaer i samlingene og sette søkelys på nye temaer.

Prosjekter der museet deltar, må ta sikte på å benytte eksisterende materiale eller tilføre samlingene nytt materiale. Videre skal forskningsresultatene både publiseres og formidles i utstillinger. Det siste forutsetter at det i prosjektsøknader søkes finansiering til utstillinger.

---

¹¹ Rentzhog 2006:49.

Finansiering til forskning må hovedsakelig søkes fra Norges forskningsråd (Nfr). Det nye kulturprogrammet som kommer i 2008 vil kunne være en kilde, men også andre programmer og utlysninger under humaniora kan være aktuelle. Nordiske finansieringskilder vil være en annen mulighet. Det kan også være aktuelt å søke finansiering fra relevante EU-program.

Typer prosjekter

- a) Store samarbeidsprosjekter
I årene framover må det arbeides for å utvikle samarbeidsprosjekter med institusjoner utenfor Norsk Folkemuseum. En forutsetning for å delta i samarbeidsprosjekter må være at museet er med på å legge premisser for å utvikle problemstillinger og perspektiver som er interessante for museet.
- b) Mindre samarbeidsprosjekter/enkeltprosjekter
Dette vil være prosjekter med et avgrenset tema der en eller flere ansatte initierer til samarbeid med andre interesserte innenfor/utenfor museet. Innenfor egen forskningstid forutsettes dessuten at hver enkelt forfølger sine forskningsinteresser og gjennomfører mindre prosjekter. Dette kan dreie seg om å belyse ulike tema i samlingene innenfor eget ansvarsområde.
- c) Prosjekter initiert av andre institusjoner
Dersom ansatte ved museet inviteres til å delta i forskningsprosjekter initiert av andre, vil det være en forutsetning at materiale i samlingene benyttes eller videreutvikles.

Forsknings- og doktorgradsprogrammer

For å stimulere til videreutvikling av forskningsmiljøet må det i større prosjekter tas sikte på å få doktorgrads- eller postdoktorstipendiaten knyttet til museet. For å imøtekomme de krav samfunnet stiller til museer om bevaring av dokumentasjon og formidling av kunnskap og opplevelser, bør Norsk Folkemuseum i forlengelsen av slike stipend, på samme måte som enkelte andre forskningsinstitusjoner, bidra med 25 % tilleggstid til stipendet i form av pliktarbeid. I et doktorgradsprosjekt utgjør dette ett år. Pliktarbeidet skal benyttes til å systematisere materiale som inngår i samlingene og/eller til å utvikle forskningsbasert formidling av prosjektet.

På sikt vil større forskningsprosjekter med stipendiaten både bidra til å utvikle den vitenskapelige kompetansen ved museet og sikre rekruttering av kvalifisert personale. Dette forutsetter imidlertid at det finnes relevante forskningsprogrammer i Nfr og at det utvikles et tilbud om forskeropplæring for stipendiaten i museumsforskning/museologi. Det bør derfor i samarbeid med ABM-utvikling og andre museer arbeides aktivt både for å synliggjøre museenes forsknings- og utdanningsbehov og for å etablere doktorgradsprogrammer etter modell av forskerskoler for museumsansatte og –stipendiaten i Sverige og Danmark. Nordiska museet i Stockholm og Nationalmuseet i København tilbyr forskerutdanning i samarbeid med universiteter og andre institusjoner.¹²

Eksterne forskere

For å tiltrekke seg eksternt finansierte forskere bør det arbeides aktivt for å synliggjøre forskningspotensialet i samlingene. Særlig fruktbart ville det være å utvikle samarbeid med universiteter og høyskoler for å motivere mastergradsstudenter til å skrive oppgaver og etter hvert også doktorgradsprosjekter med utgangspunkt i relevante problemstillinger, aktuelle

---

¹² Nordiska museets forskarskola: <http://www.nordiskamuseet.se/default.asp> [07.03.2006], Nationalmuseet, Forskeruddanning: <http://www.natmus.dk/sw5903.asp> og Kulturarens forskerskole: <http://www.db.dk/kaf/> [12.04.2006].

forskningsoppgaver og/eller museets samlinger. På sikt vil dette kunne legge grunnlag for å rekruttere godt kvalifiserte ansatte. Samtidig må det legges til rette for å gjøre samlingene tilgjengelige for forskning (arbeidsplasser og lignende).

Godkjenning av prosjekter

Forslag til prosjekter skal godkjennes av forskningsutvalget. Prosjektet må presenteres i form av en beskrivelse som inneholder problemformulering, teoretiske og metodiske overveielser, samarbeidsformer og planer for gjennomføring, systematisering av innsamlet kildemateriale og publisering/formidling.

Seminarer

For å motivere til økt forskningsinnsats og større teoretisk og metodisk bevissthet skal det hvert år avholdes minst 10 interne månedlige forskerseminarer. I tilknytning til forskningsprosjekter kan det etter behov avholdes flere seminarer. Seminarene skal bidra til teoretisk og metodisk kompetanseutvikling. De skal brukes til å diskutere felles faglige problemstillinger, prøve ut teoretiske og metodiske innfallsvinkler, lese seg opp på relevante felter, stimulere til vitenskapelig publisering og utvikle forskningsprosjekter. Vitenskapelig ansatte vil være forpliktet til å møte og jevnlig legge fram teoretiske tekster eller utkast til egne tekster til diskusjon.

Under arbeidet med forskningsprosjekter skal det arrangeres et visst antall seminarer, avhengig av prosjektets størrelse. Det kan både dreie seg om større seminarer/konferanser med inviterte foredragsholdere og mindre seminarer for samarbeidspartnere og andre museer. Alle forskningsprosjekter avsluttes med seminarer/konferanser.

Den enkelte vitenskapelig ansatte kan i samråd med forskningskoordinator og seksjonsleder bruke deler av sin forskningstid til å delta på relevante eksterne seminarer som ledd i egenutvikling og faglig oppdatering.

For å ivareta kunnskapsutviklingen ved museet og sikre at det bygges opp kunnskapsområder som det skal forskes videre på, er det viktig at alle museets ansatte som driver med kunnskapsutvikling får anledning til å videreutvikle sin kompetanse innenfor sine arbeidsområder. For å få godt kvalifisert personale må forholdene legges til rette for videre spesialisering og fordypning. Viderekvalifisering må skje i samråd med og etter anbefaling fra avdelingsleder og skal godkjennes av forskningsutvalget. Søknader om viderekvalifisering må være innenfor forskningsutvalgets prioriteringer og retningslinjer.

Forskningstid

Sammenhengende forskningsvirksomhet og konsentrasjon om et prosjekt vil bidra til faglig fornyelse. For konservatorer med forskningsrett og –plikt utgjør forskningstida pr i dag om lag 30% av arbeidstida. Det er imidlertid vanskelig å trekke grenser mellom forskning, dokumentasjon og formidling. Dette har sammenheng med hvordan forskningstida organiseres i forhold til mer praktiske oppgaver. For å styrke forskningen i en travel hverdag og legge til rette for konsentrert forskningsinnsats, finnes flere tenkelige løsninger. En løsning er å legge til rette for at konservatorer i løpet av året samler opp forskningstid som kan tas ut i sammenhengende perioder: 30 % forskning utgjør om lag tre måneder forskningstid pr år. En annen løsning er å supplere egen forskningstid ved å søke frikjøp gjennom ekstern finansiering. En tredje er at museet utarbeider interne ordninger for å styrke forskningen.

I et plannotat fra 1999 foreslo Museumsforbundets forskningskomite å bedre vilkårene for forskningen ved museene gjennom å etablere forskningsfond, vikarstipend og forskningstermin.¹³ Forskningsfond og vikarstipend var ordninger som var utprøvd ved enkelte museer og som hadde stimulert til å styrke forskningens plass i disse museene. Forskningstermin – rett til 12 måneders forskningsfri med full lønn – ville sikre at vitenskapelig ansatte kunne få mulighet til å fordype seg.

Nationalmuseet i København har en ordning med forskningstermin.¹⁴ Vitenskapelige ansatte har rett til å ta ut et forskningsår hvert tredje år. Seniorforskere har ikke bare rett, men også plikt til å ta ut dette året, mens andre med forskerkompetanse kan slutte seg til ordningen. Forskningsåret følger normalt kalenderåret (fra 1.1. til 31.12.). Formålet er å gjøre ferdig større arbeider og/eller artikler for publikasjon eller å starte nye forskningsprosjekter. I forkant av forskningsåret skal det foreligge prosjektbeskrivelse, mål for aktivitetene og tidsplan for hvordan året er tenkt benyttet. Retten til et forskningsår er en av flere faktorer som ifølge et internasjonalt evalueringspanel har bidratt til at Nationalmuseet utfører forskning av høy kvalitet, og på noen områder i verdensklasse.¹⁵

For å legge forholdene til rette for forskning foreslås det at en tilsvarende ordning innføres ved Norsk Folkemuseum. Det bør utredes nærmere hvordan forskningsfond i form av eksterne tilskudd/(skattefrie) gaver, vikarordninger og forskningstermin kan la seg realisere.

Oppfølging og kvalitetssikring av forskning

Forskningsprosjekter og søknader om forskningstermin skal sendes forskningskoordinator til vurdering, og må godkjennes av forskningsutvalget. Godkjente prosjekter bygger på konkrete planer der hver enkelt forsker skal inngå forpliktende avtale om:

- forskningsemne
- omfang
- gjennomføring, inkludert tidsplan
- ordning og registrering/katalogisering av innsamlet materiale etter gjeldende rutiner
- avlevering av dokumentasjonsmateriale (filer, fotografier, gjenstander, arkiv, avtaler m.m.) for bevaring etter gjeldende rutiner og standarder
- resultater: vitenskapelig publisering og annen formidling

I forbindelse med den årlige rapporteringen skal hver enkelt sende rapport om sin forskning og eventuell forskningstermin til forskningskoordinator, som skal oppsummere, koordinere og vurdere den samlede forskningsinnsatsen ved museet, og følge opp den enkeltes forskningsinnsats. Rapporten skal vise tidsbruk og oppnådde forskningsresultater, så vel som publikasjoner og annen formidling. Avvik fra planen skal redegjøres for og begrunnes.

Forskningskoordinator skal være tilgjengelig for den enkelte til å diskutere forskningsplaner og –prosjekter, og veilede og kommentere forskningsbidrag.

Nettverk

Norsk Folkemuseum skal delta i og selv initiere nasjonalt og internasjonalt samarbeid. Som institusjon deltar museet i en rekke nasjonale, nordiske og internasjonale nettverk. Det er

---

¹³ Museumsforbundets forskningsutvalgs plannotat 1999-2001.

¹⁴ Nationalmuseets forskning 2004, side 13 (Nationalmuseet, oktober 2005), jf Rapporten: Evaluation of the research of the National Museum of Denmark 1995-2004, 30.01.2006.

¹⁵ Nationalmuseets forskning i verdensklasse: <http://www.natmus.dk/sw31499.asp> [11.09.2006].

medlem av interesseorganisasjoner som ICOM og Norges museumsforbund, og samarbeider blant andre med Nettverk for nasjonale kulturhistoriske museer i Norden, Nettverk for de nordiske friluftsmuseene, Nordisk nettverk for tradisjonsarkiver, Museenes nettverk for samtidsdokumentasjon, ulike nettverk for kulturhistoriske museer i Norge (kulturlandskap, håndverk, mv), Samisk museumslag, Nettverk for minoriteter og kulturelt mangfold (for detaljert oversikt, se strategisk plan, pkt 4.1.1, side 7). I tillegg tar enkeltansatte del i faglige nettverk på sine fagområder.

Et samarbeid som er etablert for å styrke forskningen ved norske museer er *Museenes nettverk for samtidsdokumentasjon*. Formålet er å problematisere samtidsdokumentasjon, og etablere nettverk mellom museer og universiteter og andre forskningsmiljøer for å fremme forskningskompetansen i museene. Samarbeidet i nettverket skal videreutvikles i årene framover for å dokumentere og belyse vår egen samtid på nye måter, blant annet gjennom prosjektet "På sporet av den tapte samtid" som har fått støtte i perioden 2006-2009.

Folkemuseet deltar med to forskningsprosjekter:

- "Samefolkets dag" eller "Samenes Nasjonaldag" den 6. februar: Forhandlinger om en ny årshøytids innhold og form
- Kirkeårets høytider – endringer og forhandlinger

Nasjonale, nordiske og internasjonale nettverk er av avgjørende strategisk betydning for forskningen på flere måter:

1. Forskningen vil ha stor nytte av å bruke samarbeidskanaler, kontakter og nettverk som allerede er etablert for å diskutere og utvikle forskningssamarbeid og –prosjekter.
2. Samarbeid med nye og relevante forskningsmiljøer vil kunne stimulere til nye problemstillinger og perspektiver i utviklingen av forskningsprosjekter.
3. Forskningssamarbeid og forskningskontakter og særlig internasjonale nettverk tillegges i dag stor vekt ved tildeling av forskningsmidler både fra Nfr og nordiske og europeiske finansieringsinstitusjoner og forskningsprogrammer.

De fleste nettverk museet som institusjon i dag deltar i er på museumsfeltet, hovedsakelig i Norge og Norden. Dette er samarbeidspartnere som er viktige for å kunne diskutere felles problemstillinger og perspektiver. I framtida vil det være viktig å utvikle forskningsnettverk internasjonalt med samarbeidspartnere fra universiteter og høyskoler eller andre relevante fagmiljøer. Et viktig aspekt ved samarbeid på tvers av fagmiljøer er at det vil kunne sikre en tverrfaglig dimensjon i prosjekter. Det kan i den forbindelse nevnes at Folkemuseet deltar i utviklingen av et tverrfaglig forskningsprosjekt om innvandring.

Ressurser og kunnskaps- og kompetanseområder

Rammene for forskningen er de ressurser museet til en hver tid disponerer over. En oversikt over ressurser og kunnskaps- og kompetanseområder vil gi grunnlag for å utvikle strategier for å opprettholde de kunnskapsområder som finnes i dag eller utvikle nye i årene framover, og for å synliggjøre behovene for nyrekruttering.

Forskerstillinger

Forskningsrett og –plikt er lagt til stillingsbetegnelsene førstekonservator, konservator og stipendiat. Forskerstillingene ved museet befinner seg hovedsakelig i *Forsknings- og utstillingsseksjonen* og *Norsk etnologisk gransking*. Ved utgangen av 2011 har forsknings- og utstillingsseksjonen ti ansatte i vitenskapelige stillinger, inkludert seksjonsleder. Neg har tre vitenskapelig ansatte, inkludert leder som også fungerer som forskningskoordinator i

kulturhistorisk avdeling. Totalt er det 13 fast ansatte i vitenskapelige stillinger. De fleste har fagbakgrunn fra etnologi/folkloristikk/kulturhistorie/kulturvitenskap (9), mens de øvrige har bakgrunn fra antropologi (2), sosiologi (1) og historie (1). Dette vil si at museet for tiden ikke har kunsthistoriker ansatt i vitenskapelig stilling. Fem fast ansatte er førstekonservatorer, seks er konservatorer og to er i løpet av 2011 ansatt som konservatorstipendiater. Begge fikk i 2012 autorisasjon som konservator NMF. Fem ansatte har doktorgrad (mot tre i 2006), mens ytterligere en vil fullføre sin doktorgrad i nærmeste framtid. De øvrige har utdanning på master-, magistergrads-/hovedfagsnivå.

Ved å utarbeide individuelle planer tas det sikte på at ansatte skal få mulighet til å videreutvikle sin kompetanse og søke konservator- og førstekonservatorkompetanse. En ansatt i kulturhistorisk avdeling har dessuten inngått avtale om å fullføre en mastergrad.

Bygningsantikvarisk avdeling hadde i 2006 en førstekonservator med doktorgrad i kulturfag (etnologi) og med spesialkompetanse på tradisjonelle håndverksteknikker og handlingsbåren kunnskap. Etter at han sluttet i 2010 har det vært vanskelig å erstatte ham, men han har på nytt tiltrådt i stillingen i 2012. Avdelingen har også en bygningsantikvar med arkitektutdanning (med spesialisering i restaurering og by- og bygningspleie). Det er viktig å opprettholde bygningsantikvarisk forskning og kunnskapsutvikling, for å oppnå forskningsbasert bevaring på teoretisk og handlingsbåret nivå og forskningsbasert formidling i Friluftsmuseet.

Museet har ellers en stor stab med dyktige og kompetente fagfolk i ulike avdelinger. Mange har utdanning på hovedfagsnivå i etnologi, historie, sosiologi, arkitektur, kunsthistorie, litteraturvitenskap og konservering, men uten å inneha vitenskapelige stillinger. De har betydelig kompetanse på dokumentasjon, utstilling og design, magasinforvaltning, teknisk konservering og bygningsvern, museumspedagogikk og annen formidling. Dette er en kompetanse som bør vedlikeholdes og videreutvikles.

Kunnskaps- og kompetanseområder

De ansatte i Forsknings- og utstillingsseksjonen og Neg har ansvar for ulike kompetanseområder der de gjennom en årrekke har opparbeidet kunnskap. Ansatte med doktorgrad har dessuten kulturfaglig og teoretisk kompetanse på ulike forskningsfelt som barndom, oppvekst og ritualer, kjønns- og maskulinitetsforskning, minoritetskulturer og transnasjonale forbindelser, familiehistorie og familiesosiologi.

Følgende kunnskaps- og kompetanseområder er knyttet til samlingene:

- Visuell kultur (bilder, fotografier, portretter og folkekunst)
- Det flerkulturelle i det norske
- Minoritetskultur
- Barn, barndom og oppvekst
- Borgerskapets kulturhistorie
- Bykultur
- Bygdekultur og jordbruk
- Hjem og bomiljø
- Generell kulturhistorie
- Samisk kultur
- Drakt og tekstil
- Utvikling av spørrelistene og oppfølging av spørrelistemateriale

Museets hjemmesider inneholder oversikt over de ansatte med presentasjon av kunnskaps- og kompetanseområder, samt forskningsprosjekter og –interesser.

Rekrutteringsbehov

Siden 2006 har fire ansatte gått av for aldersgrensen, fire har fylt 60 år og to er i 50-årene. Staben har derfor en noe lavere gjennomsnittsalder enn i 2006. Ved nyrekrutteringer har det vært lagt vekt på å ivareta og videreføre kunnskap og kompetanse som forsvinner, samtidig som det er behov for fornyelse av perspektiver. Også framover må det legges vekt på at museet ved nyrekruttering tilføres kvalifiserte forskere med kompetanse på områder som er relevante for samlingsforvaltningen og for de forskningsoppgaver museet ønsker å prioritere.

Kulturhistoriske museer er ikke forankret i et bestemt fagmiljø. Blant de vitenskapelige ansatte er det likevel overvekt av etnologer.¹⁶ Mangfoldet i museets samlinger tilsier at det er behov for ansatte med forskjellig fagbakgrunn som kommer til forskningen med ulike perspektiver. Ved rekruttering er det derfor viktig å sikre seg godt kvalifiserte vitenskapelig ansatte med bakgrunn fra ulike fag som kan være med på å videreutvikle museet til et interessant og utfordrende tverrfaglig forskningsmiljø. Ikke minst vil det være viktig å ha et aktivt og attraktivt forskningsmiljø med tanke på at Norsk Folkemuseum i årene framover vil måtte konkurrere med universiteter og høgskoler om kvalifiserte forskere.

Formidling

Forskningsresultater ved Norsk Folkemuseum har vært publisert i ulike medier: bøker, museumsårbøker og –tidsskrifter. Skal museet videreutvikles som forskningsinstitusjon må den vitenskapelige publiseringen økes. Etter dagens krav må det satses på å synliggjøre forskning gjennom publisering i vitenskapelige tidsskrifter med fagfelle vurdering, både nasjonalt, nordisk og internasjonalt.

Publisering og annen vitenskapelig formidling

For å fylle kravene som i dag stilles til en vitenskapelig publikasjon, må den oppfylle samtlige av følgende fire kriterier:¹⁷

- presentere ny innsikt
- være i en form som gjør resultatene etterprøvbare eller anvendelige i ny forskning
- være i et språk og ha en distribusjon som gjør den tilgjengelig for de fleste forskere som kan ha interesse av den
- være i en publiseringskanal (tidsskrift, serie, bokutgiver, nettsted) med rutiner for ”fagfelle vurdering”

Godkjente vitenskapelige publiseringskanaler er kvalitetsrangert i to nivåer, hvorav nivå 1 er det høyeste. Publiseringskanalene deles i to hovedformer:¹⁸

- Periodika, serier og nettsteder med ISSN
- Utgivere av publikasjoner med ISBN

Alle forskningsprosjekter ved Folkemuseet må definere konkrete mål for vitenskapelig publisering, og angi publiseringskanal og hvilket publikum publikasjonen retter seg mot. For

---

¹⁶ I dag utdannes ikke lenger etnologer ved norske universiteter. Etnologi er gått inn i hhv kulturhistorie og kulturvitenskap ved Universitetene i Oslo og Bergen.

¹⁷ Kriteriene er utformet av NSD, DBH: <http://dbh.nsd.uib.no/dbhvev/dokumentasjon/vitpub/> [15.08.06].

¹⁸ Publiseringskanaler, nivåinndeling, ugyldige serier finnes på: <http://dbh.nsd.uib.no/dbhvev/dokumentasjon/vitpub/publiseringskanaler.cfm> [15.08.06].

å synliggjøre Folkemuseet som forskningsinstitusjon vil det være av avgjørende betydning at de vitenskapelig ansatte tar sikte på å publisere i kanaler som har kvalitetsgodkjenning. Den vitenskapelige publiseringen ved museet bør skje i kvalitetsgodkjente kanaler som henvender seg til forskere ved andre museer og i museologi, så vel som et bredere fagmiljø.

Forskningsresultater og pågående forskning må synliggjøres ved at ansatte deltar med vitenskapelige innlegg på seminarer og konferanser i nasjonal, nordisk eller internasjonal sammenheng. Det er også viktig å være synlige i den akademiske diskusjonen både innenfor eget fagfelt og museumsfeltet.

Populærvitenskapelig formidling

For et museum er det viktig med populærvitenskapelig formidling, beregnet på det store publikum. Foruten populærvitenskapelige foredrag kan det dreie seg om alt fra artikler i museumsårbøker og praktbøker til utstillingskataloger og –førere. Formidling på nett blir dessuten stadig mer aktuelt. Det vil ikke nødvendigvis være en motsetning mellom vitenskapelig og populærvitenskapelig formidling. Forskningsresultater kan formidles i populær form, samtidig som all formidling krever kunnskap om et tema.

Utstillinger og annen formidling

En sentral oppgave for museet er å lage utstillinger basert på egen forskning som gir rom for nye fortellinger og fortolkninger av fortida, og knytter forbindelser mellom samtid, fortid og framtid. En utfordring vil være å synliggjøre hvilken forskningsinnsats, kunnskapsproduksjon og faglig kompetanse som ligger til grunn for utstillinger. Forskningsbaserte utstillinger kan i prinsippet ses på linje med vitenskapelige arbeider, og Norges Museumsforbund har utarbeidet kriterier for å vurdere om utstillingsarbeid er meritterende.¹⁹ Muligheten for merittering med bakgrunn i utstillinger vil kunne bidra til å få fram bedre dokumentasjon av helheten i utstillingen, og til å synliggjøre museumsfaglige refleksjoner og valg underveis i prosessen. Dette forutsetter imidlertid at det legges inn tid for slike refleksjoner i utstillingsplanen. Forskning må m.a.o. integreres som selvsagt del av utstillingsarbeidet.

Et museum vil alltid drive mange forskjellig formidlingsaktiviteter, som blant annet kan dreie seg om kunnskapsbasert formidling av tradisjonskunnskap og fortidas arbeidsprosesser eller gjenskaping av fortidige miljøer. Aktivitetene skal vise fortidas erfaringskunnskap, og få den til å materialisere seg i en tid da mye av denne type kunnskap er borte. Forskning som grunnlag for denne typen formidling må ses i sammenheng med en formidlingsplan som er under utvikling.

Registrering av formidlingsaktiviteter

Vitenskapelig publisering og annen formidling av forskningsresultater må synliggjøres ved at de registreres i en database som skal være allment tilgjengelig for søk. Database vil være en forskerkatalog som viser kompetansen til de vitenskapelig ansatte og gir hver enkelt mulighet til å definere sin forskerprofil. Forskningsresultater omfatter tidsskriftsartikler, bøker og kapitler i bøker, rapporter, vitenskapelige konferansebidrag og andre faglige presentasjoner, mediebidrag og utstillings- og annet formidlingsarbeid.²⁰ Database vil danne grunnlag for å rapportere formidling av egen forskning, men vil også bidra til å synliggjøre og dokumentere den samlede vitenskapelige aktiviteten ved museet.

---

¹⁹ Se Norges museumsforbund: Autorisasjon av vitenskapelig personale.

²⁰ Database kunne utformes etter modell av nasjonalt forskningsdokumentasjonssystem *Frida* som brukes av enkelte universiteter og høyskoler, eller eventuelt registreres i forskningspublikasjonsdatabase i *Bibsys* som gjør det mulig å søke etter publikasjoner og andre resultater av FoU-arbeid ved norske forskningsinstitusjoner.

Forskningsområder

Et kulturhistorisk museum som Norsk Folkemuseum har særlig ansvar for å produsere ny kunnskap om kulturarv, tradisjoner og samfunnsutvikling i Norge fra reformasjonen til i dag. Forskningen skal legge grunnlag for at historien om Norge kan fortelles på stadig nye måter og skape betingelser for fornyelse og utvikling. Den nye historien må springe ut av museets særpreg, historie og tradisjonelle oppgaver, samtidig som den må reflektere Folkemuseets oppgave i en globalisert verden. Norsk Folkemuseum skal framstå som et fornyet museum for det 21. århundre; et samfunnsaktuelt museum i dialog med samfunnet.

Den kunnskapen Folkemuseet produserer i utstillings-, formidlings- og forskningsprosjekter må bygge på samlingene. I tillegg til store gjenstandssamlinger har Folkemuseets Dokumentasjonsavdeling store samlinger av foto, film, arkivalia og annet materiale som omfatter hjem og bomiljø, arbeidsliv og fritid, hverdag og helg, levekår og livsformer i ulike sosiale og etniske grupper. Norsk etnologisk gransking (NEG) har siden 1946 samlet et omfattende spørrelistemateriale som kan bidra til å belyse dagliglivets omforming, så vel som teknologiske endringer i jordbruk og husholdet. NEG bistår med å skape kildemateriale i pågående forskningsprosjekt både internt og eksternt, og er i gang med en digitaliseringsprosess som vil legge bedre til rette for å innhente nytt materiale, men også tilgjengeliggjøre alt materiale for forskning.

Norge i verden og verden i Norge

Norsk Folkemuseum er en sentral samfunnsinstitusjon som er premissleverandør for hvordan kollektive nasjonale referanserammer, historieforståelse og kulturell identitet skapes og omformes. De senere årene har museets formål endret seg fra ”det norske folk” til ”folk i Norge”. Siktemålet er å øke bevisstheten om hvordan ulike grupper av folk i Norge blir representert og legge grunnlag for å reflektere over hvem vi er. Hvordan er tilhørighet til Norge og det norske samfunnet blitt opplevd, tolket og avgrenset både på individnivå og samfunnsnivå? Det norske samfunnet er ikke statisk, men har til ulike tider inngått i skiftende relasjoner med verden omkring. Med det overordnede temaet *Norge i verden og verden i Norge* vil Folkemuseet fra et transnasjonalt perspektiv belyse historiske prosesser som har formet norsk kultur og samfunn gjennom tidene og vise kulturelt mangfold og kompleksitet i dagens Norge. Ut fra dette kan det defineres tre prioriterte forskningsområder: dagliglivets omforming, problematisering av det norske og framveksten av det moderne Norge. Disse prioriterte forskningsområdene fastholdes inntil hele planen skal revideres i 2014.

Dagliglivets omforming

Dagligliv er et tema som favner mye av materialet i museets samlinger, og det er flere forsknings- og formidlingsoppgaver som er forankret i dette:

Hjem og bomiljø

De senere årene har forskningsinnsatsen særlig vært knyttet til endringer i hjem og bomiljø. Grunnlaget ble lagt i det Nfr-støttede forskningsprosjektet *Menneske og bomiljø et nettverksprosjekt mellom åtte museer* (1995-2001), som blant annet ga viktige perspektiver på den forskningsbaserte formidlingen av kunnskap i *Wessels gate 15*. I dette omfattende OBOS-støttede prosjektet (2000-2009) har museet satt søkelyset på den kulturelle betydningen av hjemmet og hjemmets teknologi og vist hvordan endringer i hjemmeinnredning så vel som teknologiske endringer har omformet dagliglivet fra slutten av 1800-tallet og fram til i dag.

Foruten utstillinger har prosjektet resultert i flere publikasjoner, og museet besitter i dag betydelig kunnskap og kompetanse på dette feltet. Kompetansen vil være viktig både i det videre arbeidet med bysamlingen (se nedenfor) og Friluftsmuseet.

Friluftsmuseet

Perspektivene fra Wessels gate-prosjektet er videreutviklet både i fornyelsen av *Stiklestadlåna med masstue* (åpnet i 2010 og 2011) der et bomiljø fra 1950-årene er gjenskapt, og i arbeidet med å fornye *forstaden i friluftsmuseet* (påbegynt 2010 – ferdigstilles 2013). Når dette prosjektet er ferdigstilt, vil de fem husene fra Enerhaugen og Hammersborg vise arbeiderhjem fra slutten av 1800-tallet til 1950-årene.

Dette er også perspektiver som vil være relevant for en planlagt framtidig fornyelse av *Leikanger prestegård/Thaulowmuseet*, men i et tidsperspektiv som går tilbake til opplysningstida. Prestegården skal gi en inngang til dagligliv, bomiljø og sosiale relasjoner så vel som betydningen av prest og prestefrue i hushold og lokalsamfunn.

Landbrukshistorie

Kunnskap om utviklingen av landbruket skal legge grunnlag for å formidle både historisk og moderne jordbruk. Norsk Folkemuseum overtok forvaltningen av Bygdø kongsgård fra 2004. Kongsgården har historisk sett vært et mønsterbruk og vil fortsette den moderne gårdsdriften, mens friluftsmuseet vil vise det historiske jordbruket. Blant annet er Trøndelagstunet med Stiklestadlåna utviklet slik at det formidler 1950-tallsjordbruk. Den planlagte gjenreisningen av *Valdrestunet* er imidlertid skrinlagt.

Barns kulturhistorie og matkultur

Prosjektet "Barnas tårn" ble skrinlagt i 2009 grunnet manglende finansiering. Barn og barns kulturhistorie inngår imidlertid både i fornyede utstillinger og i formidlingen av husene i Friluftsmuseet. Det er et tema som ble vist i utstillingen *Historiske reiser i dannede hjem*, og som vil bli utviklet i arbeidet med Bysamlingen. Mat- og måltidskultur er på samme måte et tema som det vil bli arbeidet videre med.

Norsk i går, i dag, i morgen? – problematisering av det norske

Norsk Folkemuseum skal være museum for norsk kultur og samfunn, og skal vise hvordan Norge stadig er blitt formet av enkeltmennesker som til enhver tid bor i landet. Folkemuseet skal være et sted der alle som bor innenfor Norges grenser skal kunne kjenne seg igjen, og det må speile kulturuttrykk som omfatter så vel etniske nordmenn og samer som nye innvandrere. Museet må ha en kontinuerlig diskusjon om "det norske" og hvordan det konstitueres og representeres, samtidig som transnasjonale forbindelser må vektlegges.

Samisk kultur

Norsk Folkemuseum har siden 1951 hatt kompetanse på og ansvar for samisk kultur. I dag er museet inne i diskusjoner om samlingene skal tilbakeføres og dette skaper behov for dialog med det samiske miljøet, samtidig som fokus flyttes til samisk kultur i Oslo-området. Den faste utstillingen er fornyet, og en artikkel om "Samefolkets dag" er resultatet av et forskningsprosjekt i regi av Samtidsnettverket.

Det flerkulturelle Norge

Det siste tiåret har Norsk Folkemuseum i samarbeid med Internasjonalt Kultursenter og Museum (IKM) gjennom dokumentasjonsprosjektet *Norsk i går, i dag, i morgen?* (2001-

2006) opparbeidet kompetanse på nyere innvandrergupper. Prosjektet resulterte bl a i et stort kildemateriale som besto av innvandreres egne livshistorier, bilder, mv som er arkivert i Folkemuseets samlinger.

Innsamlingen av livshistorier fortsetter, bl a i samarbeid med historie, IAKH, UiO. Det er også samlet inn materiale fra norsk-pakistanere i samarbeid med Lok Virsa, det etnografiske museet i Islamabad, som åpner for transnasjonale perspektiver. Foruten minner og livshistorier er det behov for å samle inn gjenstander som kan fortelle om nyere innvandring og det flerkulturelle Norge. Sett under ett kan immaterielle så vel som materielle kulturuttrykk danne grunnlag for videre forskning på transnasjonale relasjoner. Et transnasjonalt perspektiv kan overføres til historiske studier av innvandring, kulturkontakt og –impulser. Dette perspektivet gjør det mulig å nyansere historiske prosesser og vise at fortida rommer kulturelt mangfold, noe som bl a er eksemplifisert gjennom arbeidet med Enerhaugen og bysamlingen.

Framveksten av det moderne Norge

Norsk Folkemuseum arbeider med flere prosjekter som gir innsikt i moderniseringa av det norske samfunnet i et langt historisk perspektiv. Disse prosjektene gir forståelse for hvordan dagens livsformer og kulturuttrykk har blitt utformet. Blant disse vil grunnlovsjubileet i 2014 være høyt prioritert. På lengre sikt vil bysamlingen kreve betydelig forskningsinnsats i årene framover.

Bysamlingen/TidsRom

Folkemuseet har i flere år arbeidet for å rehabilitere og gjenåpne utstillingslokalene i bybygg for å revitalisere museets omfattende historiske samlinger av by- og embetsmannskultur: bysamlingen. I 2006 ble utstillingsprosjektet: *Er det noen hjemme? Bybefolkning, borgere og privatlivets endringer fra 1550 til 1900* utarbeidet. I 2009 åpnet utstillingen *Historiske reiser i dannede hjem*, der gjenstander fra bysamlingen ble satt inn i nye kulturhistoriske sammenhenger og nye perspektiver ble prøvd ut. Perspektivene er videreutviklet i det store utstillingsprosjektet *TidsRom – Impulser fra den store verden 1600-1900* (2010 og 2011), der hovedtanken er å vise at Norge historisk har vært en del av en verdenskultur gjennom handels- og kulturkontakter, slektsnettverk og innvandring. Utstillingsprosjektet skal belyse hvordan kulturutveksling og -kontakt over lang tid har formet det moderne Norge.

Rehabilitering av bybygg med ny utstilling har foreløpig ikke fått støtte over kulturbudsjettet. Arbeidet med prosjektet har imidlertid vist at det er behov for betydelig kunnskapsutvikling om bysamlingen. Forskning på aktuelle tema vil bli prioritert i årene framover. Både matkultur og barns kulturhistorie vil blant mange andre inngå som sentrale tema. Hensikten er både å legge til rette for at framtidige forskningsbaserte utstillinger av samlingen, og å utvikle nye teoretiske og metodiske perspektiver. Forskning på denne samlingen med nye perspektiver som blant annet er hentet fra transnasjonal historie vil dessuten være velegnet for tverrfaglig samarbeid med eksterne forskningsmiljøer, nasjonalt og internasjonalt.

Grunnlovsjubileet i 2014

Gjennom planene for å markere Grunnlovsjubileet i 2014 vil museet sette Norge inn i større historiske sammenhenger og aktualisere museets overordnede problemstilling for forskning: *Norge i verden og verden i Norge*. Samtlige prosjekter som er skissert nedenfor vil kreve forskningsinnsats og kunnskapsutvikling:

Den gamle Stortingssal er et materielt og symbolsk uttrykk for grunnloven og de forhandlinger som gjorde Norge til en demokratisk nasjon. Salen aktualiserer begreper som demokrati, rettigheter, folkestyre, nasjonalfølelse og integrering, og forteller hva som har formet dagens norske samfunn. Den planlagte utstillingen skal åpne i 2012.

2013-jubileet I 2013 vil Norsk Folkemuseum markere at kvinner i 1913 fikk allmenn stemmerett både gjennom en temporær utstilling og andre formidlingstiltak.

Norge og et nytt Europa Året 1814 er et merkeår i norsk historie, et nasjonalt symbol. I jubileumsåret 2014 planlegger Norsk Folkemuseum en utstilling som skal belyse hvorfor året er blitt så viktig for Norge og vise hvordan de store omveltningene ute i Europa grep inn i Norges og Nordens historie. Et samarbeid med andre nordiske museer og forskningsmiljøer er etablert.

Christian Fredrik Utstilling om Christian Frederik på Bygdø Kongsgård sommeren 1814.

Oscar IIs samling Norsk Folkemuseum vil utvikle Kong Oscar IIs Samling til en park der intensjonen bak bygningssamlingen og formidlingen av denne skal gjenskapes så langt det er mulig i tråd med Riksantikvarens fredning av området. Prosjektet starter i 2012 og skal være ferdig rekonstruert/restaurert i 2014.

Bogstad vil ha søkelys på Bogstad Gårds rolle som arena for viktige møter i forkant av, i løpet av og etter 1814.

Eidsvoll 1814 har fått støtte til restaurering og nyinnredning av Eidsvollsbygningen fram mot 2014. Fornyelse av innredning og inventar, inkludert en rekonstruert kjeller, medfører et omfattende forsknings- og dokumentasjonsarbeid. Dette arbeidet skal gi grunnlag for å formidle bygningen og dens historie på nye måter. Det planlegges nye jubileumsutstillinger i Wergelands hus.

Parkanlegg

I senere år har Norsk Folkemuseum lagt ned et betydelig forsknings- og dokumentasjonsarbeid om *Bygdø kongsgård* og den folkeparksen Karl Johan opparbeidet her tidlig på 1800-tallet. I samarbeid med Statsbygg og Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) er det foretatt større restaureringer og reetableringer av parkområdet med monumenter og bygninger. Dette er også aktuelle problemstillinger for *Museet på Bogstad gård*. Norges eldste engelske landskapspark omgir bygningene, og det arbeides med å restaurere hagen.

Tro og livssyn

Dette forskningsfeltet er knyttet til Folkemuseets store kirkekunstsamling. Det har vært arbeidet med en undersøkelse om endringer i kirkelige ritualer og tro og livssyn i dagens Norge. I forbindelse med revidering av kirkekunstutstillingen peker ulike gjenstander og gjenstandsgrupper seg ut som forskningstemaer.

Visuell kultur

Framveksten av fotografiet har i stor grad vært med på å prege både private og offentlige rom i moderne samfunn. Utviklingen av ulike fotografiske bildeteknologier/-kulturer representerer nye kulturuttrykk og nye visuelle sosiale praksiser, og er samtidig innganger til å studere

sosiale og kulturelle endringer. Norsk Folkemuseum har store fotografiske samlinger som gir et rikt fotografisk kildemateriale til hele 1900-tallet, og som kan danne utgangspunkt for ulike forskningstemaer. Blant annet har museet arkivet etter den kjente fotografen Anders Beer Wilse (1865-1949). Et doktorgradsprosjekt tar utgangspunkt i arkivet etter Wilse og studerer moderniseringen av fotografiske bildeuttrykk på begynnelsen av 1900-tallet. Wilse var en sentral overgangsfigur mellom 1800 og 1900-tallets fotografi, og er en historisk viktig aktør innenfor senere spesialiseringer som bildebyrå, pressebyrå, pressefotografi og bildejournalistikk.

Tiedemanns Tobaksfabriks samlinger

I desember 2010 overtok Norsk Folkemuseum et betydelig materiale fra Tiedemanns Tobaksfabriks virksomhet: gjenstander knyttet til tobakk og tobakksproduksjon i Norge, skilt, plakater og brosjyrer, samt et stort foto, film- og arkivmateriale. J.L. Tiedemanns Tobaksfabrik (etablert i 1778 og lagt ned i 2009) var med sin produksjon og omsetning av tobakk et karakteristisk eksempel på nærings- og nytelsesmiddelindustrien i Norge. Virksomhetens lange historie og samlingene gir muligheten til å studere og formidle hvordan et industriforetak har bidratt til å forme det moderne Norge. Samlingen åpner dessuten for mange problemstillinger knyttet til røyking som sosialt og kulturhistorisk fenomen.

Målsettinger og tiltak

Ambisjonene i denne planen er at Norsk Folkemuseum skal videreutvikles til en ledende forskningsinstitusjon på museumsfeltet, både nasjonalt og internasjonalt, og være et senter for forskning og faglig forvaltning og formidling av kulturarven. For å virkeliggjøre denne ambisjonen må Folkemuseet i perioden 2006-2014 strekke seg mot følgende målsettinger:

1. Norsk Folkemuseum skal drive forskning av høy kvalitet
2. Norsk Folkemuseum skal utvikle et utfordrende og stimulerende tverrfaglig forskningsmiljø
3. Norsk Folkemuseum skal videreutvikle og revitalisere sine kulturhistoriske samlinger med grunnlag i forskning
4. Norsk Folkemuseum skal framstå som en attraktiv samarbeidspartner for andre museer og forskningsinstitusjoner nasjonalt, nordisk og internasjonalt
5. Norsk Folkemuseum skal være synlig i samfunnet og drive kulturhistorisk og forskningsbasert bevaring og formidling av høy kvalitet

For å nå disse målsettingene inneholder planen en rekke forslag og konkrete tiltak som må iverksettes og følges opp:

1. Forskning av høy kvalitet forutsetter at:

- forskning er en prioritert oppgave
- forskningen følger internasjonale retningslinjer og kriterier for vitenskapelighet
- det iverksettes tiltak for å stimulere til økt forskning:
  - vitenskapelig ansatte skal ha rett og plikt til å sette av sammenhengende tid til forskning enten i form av årlig forskningstid eller ved at det etableres en ordning med et forskningsår hvert tredje år
  - frikjøp til forskning søkes gjennom ekstern finansiering eller ved at museet etablerer et forskningsfond gjennom private gaver/tilskudd
- rutiner etableres for å planlegge, organisere, følge opp og kvalitetssikre forskningen:
  - all forskning skal konkretiseres i forpliktende prosjektbeskrivelser
  - forskningsplaner og -prosjekter skal gå fram av årlige handlingsplaner

- tema for forskningsprosjekter skal være innenfor prioriterte satsingsområder
- forslag til forskningsprosjekter skal godkjennes av forskningsutvalget
- forskningsprosjekter skal følges opp av forskningskoordinator
- alle forskningsprosjekter skal munne ut i konkrete resultater

2. *Et utfordrende og stimulerende tverrfaglig forskningsmiljø* forutsetter at:

- forskningen organiseres i prosjekter enten internt eller med eksterne samarbeidspartnere
- det utvikles strategier for å sikre kvalifiserte medarbeidere på et høyt faglig nivå og tiltrekke eksterne forskere til museet
- museet har en tverrfaglig sammensatt stab av kvalifiserte vitenskapelige medarbeidere
- forholdene legges til rette for videre kvalifisering, spesialisering og kompetanseheving gjennom interne og eksterne seminarer og gjennom videreutdanning og -kvalifisering
- spesialkompetansen ved museet ivaretas, videreføres og videreutvikles blant annet ved strategier for nyrekruttering og en aktiv seniorpolitikk
- god koordinering av kunnskap og kompetanse utvikles på tvers av avdelinger, seksjoner og fagområder
- det utvikles samarbeid med ABM-utvikling og andre museer for å etablere forskningsprogrammer og doktoropplæringsprogrammer for museer

3. *Forskningsbasert videreutvikling og revitalisering av de kulturhistoriske samlingene* forutsetter at

- forskningsprosjektene ved museet tar utgangspunkt i hovedtemaer i samlingene
- forskningen både skal ivareta Folkemuseets særpreget og egenart som et kulturhistorisk museum og ta opp samfunnsaktuelle spørsmål
- samlingene videreutvikles gjennom samtidsdokumentasjon
- forskning ses i sammenheng med innsamling, dokumentasjon, bevaring og formidling
- museumsfaglig kompetanse vedlikeholdes og videreutvikles gjennom forskning
- metoder for kildeinnsamling og bevaringsteknikker/-praksis videreutvikles
- de kulturhistoriske samlingenes forskningspotensial synliggjøres gjennom nye forskningsspørsmål og nye perspektiver
- eksterne forskere og masterstudenter ved universiteter og høyskoler motiveres til å forske på/skrive oppgaver med utgangspunkt i materiale i samlingene

4. *Folkemuseet som attraktiv samarbeidspartner* for andre museer og forskningsinstitusjoner nasjonalt, nordisk og internasjonalt forutsetter at

- museet initierer og deltar i tverrfaglig forskningssamarbeid med andre museer og forskningsinstitusjoner i Norge, Norden og internasjonalt
- forskere og/eller doktorgradstipendiater og masterstudenter som er med i forskningssamarbeid knyttes til Folkemuseet
- doktorgradstipendiater tilbys 25 % tilleggstid (pliktarbeid) til stipendiatperioden for formidling/systematisering av dokumentasjon
- det videreutvikles ulike former for samarbeid med universiteter og høyskoler som tilbyr undervisning i museologi eller kulturfaglig formidling
- eksisterende forskningsnettverk og –kontakter videreutvikles og nye etableres
- internasjonale kontakter og nettverk styrkes og prioriteres

5. *Forskningsformidling av høy kvalitet* forutsetter at:

- den vitenskapelige publiseringen økes
- det satses på å publisere i kanaler med kvalitetsgodkjenning og fagfelleevaluering

- forskningsresultater presenteres i en akademisk offentlighet
- populærvitenskapelig formidling og annen formidling er forskningsbasert
- forskning er integrert i utstillingsprosessen og dokumenteres
- forskningsresultater (publisering/annen formidling) registreres i en database
- den sammensatte kunnskapen og kompetansen ved museet synliggjøres utad (f eks på nettsidene)

Kari Telste, 11. desember 2006/revidert 2011-2012